

Nieuwe gegevens over de sectie *Rubus* uit het genus *Rubus* L. in Nederland

A. van de Beek (Pettenbos 8, 3904 BN Veenendaal; e-mail: beekavd@xs4all.nl)

Nieuwe gegevens over de sectie *Rubus* uit het genus *Rubus* L. in Nederland

In dit artikel worden een nieuwe serie en enkele nieuwe soorten van het genus *Rubus* (Braam) beschreven. Nieuwe series: *Gypsocaulon* (P.J. Mueller ex Sudre) Watson ex A.Beek. Nieuwe soorten: *Rubus kolmariensis* (Spribille) A.Beek; *R. desarmatus* A.Beek; *R. nelliae* A.Beek; *R. calothyrsus* A.Beek; *R. erinulus* A.Beek; *R. tubanticus* A.Beek; *R. gloriosus* A.Beek; *R. negatus* A.Beek.

New series and species of the genus *Rubus* L. section *Rubus* in the Netherlands

In this article some new species and a new series of the genus *Rubus* L. are described. New series: *Gypsocaulon* (P.J. Mueller ex Sudre) Watson ex A.Beek. New species: *Rubus kolmariensis* (Spribille) A.Beek; *R. desarmatus* A.Beek; *R. nelliae* A.Beek; *R. calothyrsus* A.Beek; *R. erinulus* A.Beek; *R. tubanticus* A.Beek; *R. gloriosus* A.Beek; *R. negatus* A.Beek.

Inleiding

De laatste decennia is gewerkt aan een inventarisatie van het genus *Rubus* met het oog op een omvattende monografie over dit genus voor Nederland. Uit deze inventarisatie zijn een aantal nieuwe soorten te voorschijn gekomen. Enkele soorten zullen door anderen of in gezamenlijke publicaties beschreven worden. De overige soorten uit de sectie *Rubus* (het merendeel van de 'gewone' bramen) worden hier gepubliceerd. In een ander artikel volgt de sectie *Corylifolii* Lindley.

1. Series *Gypsocaulon* (P.J. Mueller ex Sudre) Watson ex A.Beek, stat. nov.

pro groupe *Gypsocaulon* P.J. Mueller ex Sudre, Bat. Eur. 5 (1903) = Subsectio *Gypsocaulon* (P.J. Mueller ex Sudre) Sudre, Rub. Eur. 69 (1908).

Series *Gypsocaulon* (P.J. Mueller ex Sudre) Watson, Rubi Gr. Brit. Irel. 97 (1958), publ. inval. (ICBN art 33.3).

Lectotypus (hic designatus): *Rubus ulmifolius* Schott (= *R. inermis* Pourret).

Deze serie omvat *Rubus inermis* Pourret en zijn verwante diploïde soorten. Omdat het hier diploïde soorten betreft, is het correcter ze niet samen met de polyploïde soorten in dezelfde serie onder te brengen daar hun status anders is. Hoewel het taxon als zodanig reeds lang geleden beschreven is en door veel auteurs wordt aanvaard, is het op het niveau van serie nog steeds niet geldig gepubliceerd.

2. Series *Discolores* (P.J. Mueller) Schmidely

In mijn dissertatie¹ vermeldde ik *Rubus lasiocladus* Focke. Het materiaal van deze soort bleek echter niet homogeen. Een deel van het Limburgse materiaal is inderdaad deze soort, maar het materiaal uit Gelderland en Utrecht en tevens een ander deel van de Limburgse exemplaren is een andere soort. Hetzelfde taxon werd door Savelsberg bij Aken verzameld. In 1902 werd door Spribille een taxon beschreven uit Kolmar in oostelijk Duitsland onder de naam *R. godronii* var. *kolmariensis*. Het vertoont precies dezelfde kenmerken als het Nederlandse materiaal. Ik heb lang gearzeld alvorens tot identificatie over te gaan vanwege de grote geografische afstand. Aan de andere kant is het onzinnig een soort uit Nederland en Aken te beschrijven die in niets afwijkt van een ander taxon alleen vanwege de afstand, ook al blijft altijd de mogelijkheid open dat het om twee convergerende typen gaat. Tenslotte is het beter om een foute determinatie te hebben dan een onnodige publicatie. Uiteindelijk is de overeenkomst van het materiaal echter zo duidelijk, dat we hier eerder aan een disjunct areaal moeten denken (vergelijkbaar met vindplaatsen van soorten met een grotendeels Britse verspreiding op het vasteland, zoals *R. edesii* Weber & Bull, *R. imbricatus* Hort, *R. diversus* Watson, *R. proiectus* A. Beek) dan aan een toevallige polyfyletische convergentie. Dus nemen we de naam van Spribille ook voor het Nederlandse materiaal aan. Omdat Spribille het taxon niet op soortsniveau publiceerde moet een nieuwe status beschreven worden:

***Rubus kolmariensis* (Spribille) A. Beek, stat. nov.**

pro *R. godronii* var. *kolmariensis* Spribille, Zeitsch. Nat. Abt. Posen 119: 39 (1902).

Lectotypus (hic designatus): L: Baenitz, *Herb. Europ.* 10382, leg. Spribille, Helmsgrün bei Kolmar, 21.VII.1898.

Differt a proximo *R. lasioclado* (Focke) Foerster notis sequentibus:

Turio 5–8 mm latus. Aculei e basi 5–8 mm lata valde differentes in eodem turione reflexissimi falcati uncinati vel geniculati vel apice curvata ad 8–9 mm longi. Serratura foliorum satis regularis acuta. Foliolum terminale 6–10 cm longum late ovato-ellipticum vel suborbiculare; latitudo 70–87% longitudinis. Rami floriferi aculei e basi 2–9 mm lata 4–8 mm longi falcati ad uncinati vel geniculati. Inflorescentia longa angusta pyramidalis vel cylindrica pedunculis 2–11 floribus. Pedicelli 7–20 mm longi 2–13 aculeis muniti. Sepala reflexa vel in fructu subpatula. Petala semper pallide rosea. Antherae glabrae vel (partim) pilosae. Ovaria pilosa. Floret aug.–sept.

Bladlood 5–8 mm dik. Stekels met 5–8 mm brede voet, aan dezelfde bladlood zeer ongelijk van vorm, scherp teruggeslacht, gebogen, geknikt, krom of met kromme punt, tot 8–9 mm lang. Bladrand vrij regelmatig scherp gezaagd. Topblaadje 6–10 cm lang, breed eirond-elliptisch tot vrijwel cirkelrond, geleidelijk tot vrij plotseling vrij lang toegespitst; breedte 70–87% van de lengte. Stekels aan de bloeitak met 2–9 mm brede voet, 4–8 mm lang, gebogen tot haakvormig of geknikt. Bloeiwijze lang en in verhouding zeer smal, piramidaal tot cilindrisch. Zijtakken met 2–11 bloemen. Bloemsteeljes 7–20 mm lang, met 2–13 stekels. Kelkslippen teruggeslagen, later soms vrijwel afstaand. Kroonbladen steeds bleekroze. Helmhoeken kaal of (deels) behaard. Vruchtbeginsels behaard. Bloeitijd: aug.–sept.

Met name de andere bestekeling en de kleinere anders gevormde bladeren geven aan deze soort een geheel ander aspect dan dat van *Rubus lasiocladus*.

Verspreiding: Oostelijk Duitsland, bij Aken, in Nederland bij De Bilt, op de Duivelsberg bij Nijmegen en enkele plaatsen in Zuid-Limburg.

Kenmerkende exemplaren: **L:** herb. *A. van de Beek A881*, De Bilt, begin van Vissersteeg, 9.1973; idem *A107*, 29.10.1968; *A564*, Duivelsberg bij Nijmegen op de top bij parkeerplaats pannenkoekhuis, 3.9.1971.

3. Series *Rhamnifolii* (Babington) Focke

a. *Rubus desarmatus* A. Beek, nom. nov., stat. nov.

pro *R. carpinifolius* var. *denticulatus* Sudre, Rubi Europae 23 (1908).

Lectotype: **L**, Boulay & Bouly de Lesdain, Rub. praes. Gall. 158, herb. *Boulay*, Nord, Saint-Amand, à l'extrémité S.-E. du Mt. des Bruyères dans la forêt au croisement de deux chemins. Sol sablonneux, 19.7.1897 (pro *Rubus suberectus* × *macrophyllus*).

Verschilt van *Rubus adpersus* Weihe ex Weber door de volgende kenmerken:

Bladloodstekels 15–30 per internodium, uit 3–6 mm brede voet zeer snel toegespitst, zeer slank, teruggeslacht of gebogen, 5–7 mm lang. Bladeren aan de onderzijde ook in de bloeiwijze steeds zonder vilt, zeer fijn en scherp gezaagd; topblaadje eirond of min of meer elliptisch, vrij plotseling toegespitst; stekels van de bloeitak 2–3 mm lang; bloeiwijze met tere stekels en dunne bloemsteeltjes, en met name op de kelken minder ruig behaard; schutblaadjes en bloemsteeltjes met kort gesteelde klieren; kelkklippen met lang uitgetrokken, vaak bladachtige punt; vruchtbeginsels kaal of aan de top iets behaard.

Standplaats: Hagen en bosranden op vruchtbare grond.

Taxonomie: In karakteristieke vorm duidelijk van *Rubus adpersus* te onderscheiden. Er komen echter in Zuid-België soms overgangen voor die in het herbarium moeilijk te determineren zijn.

Verspreiding: Vanaf het zuiden van Nederland en de omgeving van Aken tot in Noord-Frankrijk.

Kenmerkende exemplaren: **L:** herb. *Gravet, Rubi praesertim Gallici 154*, Louette St. Pierre, dans les bois, alt. 355, 2.8.1897; Orchimont, bois de la route à l'entrée du bois près du village alt. 330 m; Outremont, Entrée du Bois, 11.9.99; Bords de la route de ? à Petit-Fays un peu avant d'arrêter au Vrache, 23.8.1901; Bois humide à Richelot au dessus de Saint Jean, alt. 340 m; dans les haies près la Ferme Jacob, Louette St. Pierre, alt. 500 m; Bords de la route à la Schoutrigne, Louette-St. Pierre, 9.8.1895; herb. *Wathelet*, lisière d'un bois, Modave, 18.7.1909 (alle s.n. *R. carpinifolius* Weihe); herb. *Du Pré*, talud sablonneux entre Etterbeek et Woluwe St. Pierre, 22.6.1893 (s.n. *R. silvaticus* Weihe); **BR:** herb. *Du Pré*, St Cathérine Waver, 10.7. ...; herb. *J. Van Winkel 87.7.21 TZ 2*, Turnhout, Eikendreef, Zevendonk. Gracht, 21.7.1987 (s.n., *R. platyacanthus* M. & L.); **WAG:** herb. *Bijlsma S 687*, Belgique, prov. Limburg, open dennenbos hoek Roosterstraat / Spreeuwenstraat, 3 km NO van Lummen.

b. *Rubus nelliae* A.Beek, nov. spec.

Holotype: L: herb. A. van de Beek 2004.55, Wageningen, Nieuwlanden, Nieuwe Kanaal 11, rand van bosje, 07.08.2004. Isotype in BR.

Frutex insignis foliis subtus tomentosus foliolis terminalibus late cordatis margine undulato dentibus minutis diverse patulis subfimbriatis aculeis inaequalibus tenuibus subglandulosa floribus albis. Differt a *R. scidularum* A.Beek floribus albis aculeis tenuibus; a *R. contritidens* A.Beek & K.Meijer foliolis terminalibus basi cordata vel emarginata margine undulato dentibus minoribus petalis angustioribus ovarii glabris.

Bladloot hoogboogvormig of opstijgend in struikgewas, 5–7 mm dik, (stomp-)kantig met vlakke of soms iets uitgerande zijden, vaak iets berijpt, in de zon vlekkerig wijnrood, zwak tot matig behaard maar vaak over grote gedeelten geheel kaal. Stekels 4–13 per internodium, ongelijk, de langste 4–6 mm lang, uit 4 mm brede voet snel versmald, aan de zelfde bladloot dik priemvormig of afgeplat, teruggedricht of gebogen of met haakvormige top, de kleinste dikwijls een kleine kegelstekel. Steunblaadjes lijn- of draadvormig, 13–15 mm lang, behaard, met enkele zittende of kort gesteelde klieren. Bladsteel 4–6 cm lang, matig tot vrij dicht behaard, met 12–25 teruggerichte tot kromme stekels, soms enkele kleine stekeltjes en 0–4 gesteelde klieren of fijne klierstekeltjes. Bladeren 5-tallig, of zelden een enkele 4-tallig, soms bolstaand, aan de bovenzijde op de hoofdnerf met enkele stugge haren en soms een heel enkele daarbuiten, aan de onderzijde grijs- tot witviltig, in de schaduw soms vrijwel groen, met daarnaast op de nerven enige stijve haren. Bladrand zeer opvallend getand, meestal met afgeronde perioden, met soms een vouw aan de binnenzijde en onregelmatige fijne, soms haast franje-achtige tanding met lange spitsjes die meestal in verschillende richtingen staan. Topblaadje breed eirond of elliptisch tot vrijwel cirkelrond, uit hartvormige of uitgerande voet geleidelijk tot vrij plotseling kort toegespitst; breedte 71–91% van de lengte. Lengte van het steeltje 32–50% van de lengte van het blaadje. Onderste zijblaadjes 4–13 mm lang gesteelde.

Bloeitak kantig, zwak tot matig behaard met sterharen en ± aanliggende of afstaande haren. Stekels 4–9 per internodium, ongelijk, uit 1–5 mm brede voet snel versmald afgeplat of soms vrijwel naald of priemvormig, teruggedricht of gebogen, soms haakvormig of geknikt, tot 2–6 mm lang. Bloeiwijze los piramidaal, hoog doorbladerd met grote 3–5-tallige of enkelvoudige bladeren, en korte dichte, vaak bladloze top, met vrij talrijke teruggerichte of gebogen stekels en afstaande beharing. Onderste zijtakken sterk opgericht, de hogere afstaand, onder of boven het midden gedeeld, vaak gebundeld, de langste met 2–8 bloemen. Schutblaadjes met gesteelde klieren. Bloemsteeltjes 2–13 mm lang, dicht grijs aanliggend en afstaand behaard, met 1–12 ongelijke stekels. Kelkklippen teruggeslagen tot vrijwel afstaand, dicht aanliggend en afstaand behaard, met 0–5 stekels en 0–9 gesteelde klieren. Kroonbladen wit, vrij smal elliptisch of eirond, 8–11 mm lang. Meeldraden langer dan de groenachtige stijlen. Helmhokken en vruchtbeginsels kaal. Vruchtbodem met enkele haren. Bloeitijd juli, begin augustus.

Verspreiding: Veel rond Wageningen, verder bij De Klomp (Fig. 1) en een grote populatie bij het biologisch station in Wijster.

Standplaats: Hagen op zandgrond.

Taxonomie: De plant vertoont veel gelijkenis met sommige vormen van *Rubus scidularum* waarvoor deze eerst werd gehouden. Deze heeft echter steeds grote roze bloemen en veel sterkere bestekeling. Door de bladvorm, het type beharing en de witte bloemen lijkt de plant ook op *R. contritidens*. Deze heeft echter brede afgestompte tanden, een ± afgeronde bladvoet, veel bredere kroonbladen en behaarde vruchtbeginsels. Men zou *R. nelliae* vanwege deze gelijkenis ook tot de serie *Egregii* kunnen rekenen.

Fig. 1. Herbariumexemplaar van *Rubus nelliæ* A. Beek uit de omgeving van De Klomp.

De hoge groei en de sterke overeenkomst met *R. scidularum* maken een plaatsing in serie *Rhamnifolii* echter juist.

Vergelijkbare planten komen in Duitsland en Frankrijk voor; nader onderzoek zal moeten uitwijzen of het inderdaad om hetzelfde taxon gaat.

Naam: Ik heb deze soort vernoemd naar mijn vrouw, Nel de Bruijn, die vanaf het begin mij steeds vergezeld heeft bij onderzoek in het veld en in herbaria.

Kenmerkende exemplaren: **L**: herb. *A. van de Beek* 2004.49, Wageningen, bij Alterra, wegrand, 02.08.2004; **WAG**: herb. *R.J. Bijlsma* S 373, Wageningseberg, tussen veerdam naar Lexkesveer en Westbergweg (IVON 39.28.41), 18.8.1981; *Bijlsma* S 290, De Klomp, in meidoornhaag in oostberm van weg van station naar weg naar Ede (IVON 32.56.43), 24.8.1976 (zie Fig. 1).

4. Series *Silvatici* (P.J. Mueller) Schmidely

Op een vrij groot aantal plaatsen in het oosten en midden van het land en op één plaats in aangrenzend Duitsland werd een braam aangetroffen die iets weg heeft van *Rubus silvaticus* Weihe, maar veel forser is en opvalt door de zeer lange bloeiwijzen met lichtroze bloemen en stijlen met rode voet.

Rubus calothyrsus A.Beek, nov. spec.

Holotype: **L**: *A. van de Beek* 9894, Fayersheide bij Vriezenveen, halverwege aan de westzijde, 8.7.1998.

Differt a *R. silvatico* Weihe & Nees aculeis fortioribus foliis irregulariter sed non vel paulo periodice serratis dentibus latioribus obtusis mucronatis. Inflorescentia magna foliosa cinereo pilosa. Sepala glandulosa armataque. Petala pallide rosea. Antherae et ovaria glabra. Styli basi rubra.

Verschillen met *Rubus silvaticus*: Jonge scheuten rood. Bladloot met 0–5 klieren en kleine stekeltjes. Stekels 9–18 per internodium, met 4–7 mm brede voet, fors, afgeplat, met opgewipte of iets neergebogen punt of geheel gebogen, 5–7 mm lang. Bladsteel met 10–25 forse kromme stekels en 1–50 klieren. Bladtanding ondiep, met matig brede tanden, met onregelmatige ± rechte tanden met lange spitsjes, niet of zwak periodisch. Topblaadje 7½–10½ cm lang, elliptisch of omgekeerd eirond, (vrij) plotseling, meestal kort toegespitst, met afgeronde of uitgerande, zelden ± wigvormige voet; breedte 65–72% van de lengte. Lengte van het steeltje 32–34% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak met 0–5 klieren en kleine stekels per 5 cm. Stekels 13–15 per internodium, fors, teruggericht of gebogen, 4–6 mm lang. Bloeiwijze zeer lang piramidaal, met zijtakken in verschillende richting, tot boven toe bebladerd, met verspreide tot vrij talrijke meestal donkerrode klieren. Bloemsteeltjes 12–22 mm lang, grijsviltig en dicht behaard, met zittende en 1–10 lange klieren of klierstekels en 8–16 gebogen stekels. Kelkslippen duidelijk teruggeslagen, met 2 tot meer dan 20 klieren en 2–10 stekels. Kroonbladen lichtroze, eirond, 9–10 mm lang. Stijlen met rode basis. Helmhokken en vruchtbeginsels kaal. Bloeitijd: juli, augustus.

Standplaats: Hagen en bosranden op goed vochthoudende voedselrijke zure tot iets basische grond.

Gelijkende soorten: Lijkt naast *Rubus silvaticus* door de lange doorbladerde bloeiwijze enigszins op *R. chlorothyrsos* Focke; belangrijkste verschillen: jonge scheuten rood;

stekels vooral aan de bladsteel forser; bladeren aan de onderzijde soms met enige sterharen; topblaadje met bredere voet, korter en meer plotseling toegespitst; bloeiwijze meestal met lange klieren; kelkslippen teruggeslagen; kroonbladen lichtroze; stijlen met rode voet; vruchtbodem behaard.

Verspreiding: Verspreid in het oosten en midden van Nederland en aangrenzend Duitsland (Westfalen: Stadtlohn).

Karakteristieke exemplaren: **L:** herb. *A. van de Beek* A127, Zoelense bos, 7.1966; A1130, Klarenbeek, langs sloot aan grote weg zuidwest van het dorp, 22.8.1983; herb. *F.M. Muller* 16180, Gietense en Appelseveld bij Voorsterbeek, rand lorkenbos, 11.8.1984; herb. *Kern & Reichgelt* 18717, voormalige Beekbergerwoud, verz. *W. Beijerinck & A.J. ter Pelckwijk*, 8.8.1951. **WAG:** herb. *Bijlsma* S 553, Duiven, in *Spirea*-heg langs zijkant Talingstraat no 60, 40.34.14; 635, Wageningen, bosje t.o. begraafplaats Buissteeg 39.28; 660, Voorst, bosje om pompstation boven Twello 33.15; 715, Rheden, Middachterbossen, langs bospad naast akker bij spoorwegovergang ten NO van De Steeg 40.15.22; 716, Didam, De Geffekamp, bosrand boven Baerleweg 40 35 15. **Herbarium A.S. Troelstra:** 4303, loofbos, landgoed de Haere ten N. van Deventer, km 204-480, 9.8.2000; 4430, loofbos, Kale Berg bij Barchem, bij NO-top, km 227-461, 29.7.2003; 4045, eikenbos, landgoed Rande ten N. van Deventer, km 205-478, 29.7.1997; 4440, wegberm langs strook loofhout, bushalte Hemker in buurtschap Barle, N. van Stadtlohn, Westfalen, Duitsland, UTM 0358 – 5768, 28.7.2003.

5. Series *Egregii* (Friderichsen & Gelert) Focke

Vanouds gold *Rubus egregius* voor Nederland als een Drentse plant.^{2 4} Later werden exemplaren gevonden in het midden en oosten van het land die er anders uitzagen maar wel bleken over een te stemmen met het type. Deze werden dus ook tot *R. egregius* gerekend. Omdat autoriteiten uit het verleden, zoals Beijerinck en Reichgelt, overtuigd waren dat het Drentse materiaal *R. egregius* betrof, gaven de afwijkende planten uit de rest van het land geen aanleiding al het materiaal, inclusief dat uit Drenthe, nog eens kritisch te bezien. Ondertussen bleek materiaal uit Twente nog verder af te staan van het Drentse. Dat was de aanleiding om het hele complex nader te onderzoeken, hetgeen resulteerde in het onderscheiden van drie soorten: *Rubus egregius*, die vooral in Gelderland voorkomt en via een aantal vindplaatsen in het noordoosten van het land verbonden is met het areaal in Noord-Duitsland en twee nieuwe soorten: *R. erinulus* voor het Drentse materiaal dat vroeger voor *R. egregius* werd gehouden en ook in het midden van het land voorkomt, en *R. tubanticus* voor het Twentse taxon, dat inmiddels ook in Zuid-Friesland was gevonden.

a. *Rubus erinulus* A.Beek, nov. spec.

Holotypus: **L**, *A. van de Beek* 98107, Norgerholt, tegenover laatste pad rechts van weg naar Westervelde, 15.7.1998.

Differt a *R. egregio* Focke notis sequentibus: Turio striatus rubro macculatus aculeis (15–)25–70 per internodium, stipulae lineari-lanceolatae, petiolus paulo pilosus 14–27 aculeis, folia semper 3-nata subtus dense breviter pilosa usque ad fere glabra nonnumquam pilis breviter pectinatis semper sine pilis stellulatis dentibus (valde) refractis, foliolium terminale late obovatum ad suborbiculare

basi rotundata vel emarginata aut raro cuneata apice mucronatum latitudine 65–91% longitudinis. Longitudo petioli 30–38% folioli longitudinis.

Ramus parum pilosus vel fere glaber 20–35 aculeis (sub-)acicularibus per internodium. Inflorescentia breve pyramidalis paulo pilosa vel apice dense et breviter pilosa, viridis (non cinerascens) aciculis numerosis foliis superioribus subtus semper etomentosis. Pedicelli ± 5 mm longi dense aciculati. Sepala patula vel laxe reflexa cinerea 0–3 aciculis obsita. Petala late obovata breviter unguiculata 10–15 mm longa. Stamina stylis virescentibus longiora. Antherae ovariaque glabra. Receptaculum pilosum.

Verschilt van *Rubus egregius* Focke door de volgende kenmerken: Bladloot kaal, meestal scherpkantig, gestreept, rood gevlekt. Stekels (15–)25–70 per internodium, meestal donkerrood, afstand of teruggericht, soms met opgewipte spits. Steunblaadjes lijn-lancetvormig. Bladsteel even lang als tot korter dan de zijblaadjes, zwak behaard, met 14–27 stekels. Bladeren 3-tallig, aan de onderzijde dicht kort behaard tot vrijwel kaal, soms met korte kamharen, zonder sterharen. Bladrand met (sterk) teruggerichte hoofdstanden. Topblaadje breed omgekeerd eirond tot vrijwel cirkelrond, met uitgerande tot afgeronde of zelden wigvormige voet, fijn toegespitst. Breedte 65–91% van de lengte. Lengte van het steeltje 30–38% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak vrijwel kaal-zwak behaard, met 20–35 ± naaldvormige stekels per internodium. Bloeiwijze kort piramidaal, weinig behaard, naar boven toe soms kort dicht behaard, totaalindruk groen (niet grijs), met talrijke naaldstekels. Bovenste bladeren steeds zonder vilt. Bloemsteeltjes ± 5 mm lang, dicht bestekeld. Kelkklippen afstaand-zwak teruggericht, grijsviltig, met 0–3 stekels. Kroonbladen wit, breed omgekeerd eirond tot elliptisch, kort genageld, 10–15 mm lang. Meeldraden langer dan de groenachtige stijlen. Helmhokken en vruchtbeginsels kaal. Vruchtbodem behaard. Bloeitijd: begin juli.

Standplaats: Humusrijke bossen op zure grond.

Gelijkende soorten: Behalve *Rubus egregius* (zie boven) geen.

Verspreiding: Alleen in Nederland. Algemeen in het Drentse District, daarbuiten alleen op een paar plaatsen ten zuiden van Hilversum.

Naam: de naam ‘egeltje’ is gegeven vanwege de talrijke kleine scherpe stekels voor een zo tere braam.

Kenmerkende exemplaren: **L:** herb. *W. Beijerinck*, Rhebruggen, verz. *Beijerinck & A.J. ter Pelckwijk*, 26.6.1950; herb. *J.H. Kern en & Th.J. Reichgelt*, 15.8.50.1, verz. *Beijerinck, Ter Pelckwijk & Reichgelt*, 15.8.1950; herb. *D. van der Ploeg*, Oude Groningerweg, Jubbega, 2.7 en 11.9.?: herb. *D. van der Ploeg*, Duisterweg, Oosterwolde, 14.7. en 27.9.?: herb. *A. van de Beek A307*, Norgerholt, verz. *H. Vannerom*, 28.8.1964; herb. *J.A.C. Veth & A.N. Koopmans*, Oranjewoud, Tjeerd Roslaan, 4.8.1960; herb. *G. Kruseman*, Deurningen, 9.7.1967; herb. *A. de Visser*, weg van Steenwijk naar Goethoorn, 17.6.1959; herb. *S.J. van Ooststroom 21560*, Havelterberg, aan de Busselterweg, verz. *Van Ooststroom & Reichgelt*, 17.7.1959; herb. *J.F. Neve RI22R53*, Oosterwolde, Tiesingabosje, middenstuk, 24.7 en 22.9.1963. **Herbarium A.S. Troelstra:** 3504, rand eikenbosje bij Oosterwolde (Dr.), km 216-557, verz. *K. Meijer & Troelstra*, 8.7.1993; rand gemengd bosperceel, Groeneveld bij Baarn, nabij km 146,101/469,640, 1.7.2004; 4343, loofbos, Ridderoordse bossen bij Maartensdijk, N. grens ziekenhuis Berg en Bosch, km 142-463, 31-7-2001; 2982, loofbos, Vledderbos bij het Zeemuseum, km hok 16-26-55 (540-209), verz. *Van de Beek, Meijer & Troelstra*, 6.7.1989.

b. *Rubus tubanticus* A.Beek, nov. spec.

Holotype: L: herb. A. van de Beek A1003, tussen Tubbergen en Weerselo, houtwal, 9.1978.

Differt a *R. egregio* Focke: Turio validus angulatus faciebus planis vel concavis pruinosis (fere) glaber aculeis inaequalibus parvis. Folia 5-nata, mediocriter serrata. Foliolum terminale late obovatum vel fere ellipticum abrupte breviter acuminatum vel cuspidatum. Inflorescentia cylindrica parum armata dense breviter pilosa glandulis subsessilibus. Petala (sub-)alba elliptica vel ovata.

Bladloot boogvormig, 5–8 mm dik, kantig, met vlakke of meestal gegroefde zijden, vlekkerig grijs, in de zon rood aangelopen, iets berijpt, (vrijwel) kaal, soms met een enkele kortgesteelde klier. Stekels 6–10 per internodium, klein, ongelijk, met 2½–3(–5) mm brede voet, teruggedricht of gebogen, de langste 3–5 mm. Steunblaadjes lijn- of lijnlancetvormig, 11–17 mm lang, weinig tot los behaard, met tere klieren. Bladsteel 7–9 cm lang, even lang als of iets langer dan de zijblaadjes, zwak behaard, soms met een enkele klier, met 3–11 gebogen of teruggedrichte stekels. Bladeren 5-tallig, aan de bovenzijde zwak behaard, aan de onderzijde stug, kort, vooral op de nerven, zwak tot matig behaard, soms met enkele sterharen. Bladrand ondiep, (vrij) gelijkmatig getand, vaak met brede, rechte of zelden iets naar buiten gerichte tanden met kort topspitsje, niet of nauwelijks periodisch. Topblaadje 74–117 mm lang, omgekeerd eirond of soms vrijwel elliptisch, met zwak tot duidelijk uitgerande voet, plotseling kort toegespitst of fijn kort toegespitst; breedte (52–)60–70% van de lengte. Lengte van het steeltje 25–36% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak kantig, vaak berijpt, zwak tot los behaard, soms met een enkele klier. Stekels 5–10 per internodium, teer, teruggedricht of geknikt, 1½–4 mm lang. Bloeiwijze cilindrisch, soms weinig, soms tot boven toe bebladerd, naar boven toe dicht kort behaard, met ± zittende klieren, zeer zwak bestekeld. Zijtakken ± opstijgend of in verschillende richtingen staand, soms gebundeld, met 1–9 bloemen. Bloemsteeltjes 10–22 mm lang, dicht behaard en viltig, met ± zittende klieren en 1–4 stekels. Kelkslippen teruggeslagen, grijsviltig en behaard, onbestekeld. Kroonbladen (vrijwel) wit, eirond tot elliptisch, ± 12 mm lang. Meeldraden langer dan de geelgroene stijlen. Helmhokken en vruchtbeginsels kaal. Vruchtbodem kort behaard. Bloeitijd: eind juli, augustus.

Standplaats: Hagen en bosranden op goed vochthoudende, bij voorkeur iets leemachtige zandgrond.

Gelijkende soorten (naast *Rubus egregius*): *Rubus schlechtendalii* Weihe ex Link heeft een (vrij) dicht behaarde bladloot en lichtroze bloemen. *R. lasiandrus* Weber heeft behaarde helmknoppen, een wijdere bloeiwijze en vaak lichtroze bloemen. Meer overeenkomst vertoont *R. oxyanchus* Sudre van de Britse eilanden en West-Frankrijk. Deze verschilt door sterker gebogen stekels aan de bladsteel, aan de onderzijde minder behaarde bladeren, een steeds breed omgekeerd eirond topblaadje met hartvormige voet, een iets zigzag gebogen bloeias, nooit gebundelde zijtakken in de bloeiwijze en gewoonlijk roze bloemen.

Verspreiding: Alleen in Nederland. Nederland: Vrij veel in de omgeving van Oldenzaal en in Zuidoost-Friesland; verder bij Goor.

Kenmerkende exemplaren: L: herb. A. van de Beek A1090, Langweer, 16.8.1979; A1161, bij het kapelletje op de Tankenberg bij Oldenzaal, 11.8.1988; 9891, De Lutte bij Oldenzaal, langs weg ten noorden van dorp, oostelijk van de Hoge Lutte, 8.7.1998; herb. *Beijerinck*, Lauswold (Fr.), verz. W. *Beijerinck* & A.J. *ter Pelckwijk*, 19.7.1951. **Herbarium A.S. Troelstra**: 4380, loofbos bij Huis de Berg, km 213-501, 29.7.2002; 3501, rand weiland bij Vinkega, km 205-544 (16-26-12), verz. K. *Meijer* & *Troelstra*, 8.7.1993.

6. Series *Vestiti* (Chaboisseau) Focke

Bij de inventarisatie in Noord-Brabant werd een zeer opvallende braam gevonden met grote roze bloemen. Hoewel het areaal relatief klein is, is dit taxon zo opvallend dat tot beschrijving wordt overgegaan:

Rubus gloriosus A.Beek, nov. spec.

Holotype: L, herb. *Van de Beek 98145*, St. Oedenrode, in bos tegenover kasteel, 23.7.1998.

Differt a *R. splendido* Müller & Lefèvre praesertim notis sequentibus: Turio eglandulosus; aculei 9–11 per internodium leviter reflexa vel subfalcata 6–9 mm longi; petiolus aculeis 12–15; folia supra leviter pilosa grossissime serrata dentibus rectis; foliola terminalia late obovata vel suborbicularia profunde emarginata.

Ramus florifer (sub-)eglandulosa aculeis e basi 1–3(–8) mm lata reclinatis vel leviter falcatis longis tenuissimis saepe fere aciculatis; inflorescentia lata pyramidalis vel rotundata glandulis stipitatis sparsis; pedicelli glandulis stipitatis 1–4 et aculeis 1–11; petala elliptica 9–12 mm longa; ovaria glabra.

Bladloot boogvormig, 5–7 mm dik, scherpkantig, soms iets gegroefd, in de zon wijnrood, licht tot matig dicht bezet met lange sterharen, klierloos. Stekels 9–11 per internodium, iets ongelijk, met 3–9 mm brede voet vrij snel versmald, sterk afgeplat, zwak teruggerecht of heel licht gebogen, zeer spits, de langste 6–9 mm lang. Steunblaadjes lijnlancetvormig, beklieerd, hoog aangehecht. Bladsteel 9–10 cm lang, los behaard, met 1–20 klieren of klierstekels en 12–15 gebogen, ongelijke, deels lange grotere stekels. Bladeren 5-talig, aan de bovenzijde iets behaard, aan de onderzijde met kamharen en iets grijsviltig. Bladrand zeer grof en ongelijk, weinig tot duidelijk periodisch gezaagd, met rechte tanden. Topblaadje 105–114 mm lang, breed omgekeerd eirond tot vrijwel cirkelrond, met diep uitgerande voet, plotseling toegespitst; breedte 75–82% van de lengte. Lengte van het steeltje 32–42% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak kantig, in de zon wijnrood, dicht bezet met sterharen en soms een enkele klier(-stekel). Stekels ongelijk, de grotere 4–8 per internodium uit 1–3 mm brede, soms tot 8 mm uitlopende voet zeer slank, vaak vrijwel naaldvormig, teruggerecht of licht gebogen, de langste 6–8 mm. Bloeiwijze breed piramidaal of afgerond, los, alleen aan de voet bebladerd, met verspreide lange klieren en matig talrijke ongelijke dunne stekels. Bladeren aan de onderzijde dun grijsviltig en met kamharen. Zijtakken afstaand tot zwak opgericht, de langste met 4–11 bloemen, rond of boven het midden gedeeld. Bloemsteeltjes 7–20 mm lang, viltig en los behaard met 1–11 stekels en 1–4 gesteelde klieren. Kelkklippen teruggeslagen, grijsviltig, bestekeld, soms beklieerd. Kroonbladen rozerood, elliptisch, 9–12 mm lang. Meeldraden langer dan de gele stijlen. Helmhokken en vruchtbeginsels kaal. Vruchtbodem behaard. Bloeitijd juli.

Standplaats: Hagen en bossen op voedselrijke zure grond.

Gelijkende soorten: *Rubus splendidus* Mueller & Lefèvre is zwaarder bestekeld, heeft een smallere bloeiwijze, meer klieren en behaarde vruchtbeginsels. *Rubus amisiensis* Weber heeft minder grof getande bladeren en is klierloos.

Verspreiding: Endemisch in Nederland. In een beperkt gebied in Noord-Brabant dat zich uitstrekt van Veghel tot Hilvarenbeek.

Kenmerkende exemplaren: L, herb. *A. van de Beek, 964*, Schijndel, Achterste Hermalen t.o. no 11, bosje, 7.1996; *967*, Best, Aarleseweg, weite achter westkant van landgoed, bij huisje,

boszoom, 7.1996; Schijndel, Hofstad, zuidkant spoorwegovergang, berm, 29.7.1996. **Herbarium A.S. Troelstra**: 3782, strook loofbos, buurtschap Achterste Hermalen bij Schijndel, km 156-401, 29.7.1996.

Opmerking: In de omgeving van het biologisch station in Wijster komt op verschillende plaatsen een braam voor die veel gelijkenis vertoont met *Rubus gloriosus*. De bladtanding varieert echter sterk en is gewoonlijk veel minder grof, de bladeren zijn kleiner en het topblaadje meestal duidelijk omgekeerd eirond en de stekels in de bloeiwijze zijn meer gebogen. Beijerinck² determineerde deze soort ten onrechte als *R. boraeanus* Genev.

7. Series *Glandulosi* (Wimmer & Grabowski) Focke

In het Drentse District komen verschillende soorten uit de serie *Glandulosi* voor, die vooral in de Midden-Europese berggebieden vertegenwoordigd is. Een van deze soorten werd door Beijerinck² gedetermineerd als *Rubus serpens* Weihe ex Lejeune. Dit is echter een geheel andere soort die door veel auteurs verward is met andere taxa (zie Weber⁵, p. 370). Het Drentse materiaal staat het dichtste bij *R. ignoratus* Weber, de soort die door veel auteurs voor *R. serpens* werd gehouden, maar wijkt daarvan duidelijk af, met name door de grote geleidelijk toegespitste bladeren die op die van *R. macrophyllus* Weihe & Nees lijken en door de veel dichtere beharing. Hetzelfde taxon komt ook voor in Zuid-Limburg en zuidwaarts tot in Luxemburg en het Rijnland.

a. *Rubus negatus* A.Beek, nov. spec.

Holotype: L, herb. A. van de Beek 98199, Wijster, tegenover biologisch station, 15.7.1998. Isotypen in **BM**, en de privéherbaria van **H.E. Weber** en **G. Matzke-Hajek**.

Differt a proximo *R. ignorato* Weber notis sequentibus: Turio dense pilosus; folia valde leviter dentata, dentibus partim refractis; foliolium terminale valde sensim anguste plerumque longe acuminatum; ramus florifer rachisque valde pilosi; sepala reflexa vel laxe patula; petala (8-)9-11 longa; stamina stylos longe superantia.

Bladloot kantig, 3-5 mm dik, dicht behaard, met 60-250 ongelijke klieren, kleine stekeltjes en klierstekels per 5 cm. Grote stekels 5-30 per internodium, fijn naaldvormig, de langste 1-4 mm lang. Steunblaadjes lijnvormig, dicht beklieerd. Bladsteel 5-7 cm lang met beharing, beklieving en bestekeling als die van de bladloot. Bladeren (3-)voetvormig 5-talig, aan de bovenzijde iets behaard, aan de onderzijde ook op de nerven weinig niet voelbaar behaard. Bladtanding meestal fijn, zeer ondiep, niet of zeer regelmatig periodisch, met korte spitsjes, ten dele iets naar buiten gericht. Onderste zijblaadjes der 5-talige bladeren 0-5 mm lang gesteeld, iets korter tot iets langer dan de bladsteel. Topblaadje 94-151 mm lang, hartvormig eirond tot omgekeerd eirond, zeer geleidelijk, meestal lang toegespitst; breedte 49-73(-82)% van de lengte. Lengte van het steeltje 18-30(-43)% van de lengte van het blaadje.

Bloeitak kantig, dicht behaard en beklieerd, met enkele zeer fijne naaldstekels. Bladeren meestal zeer groot, topblaadje 8-14 cm lang met afgeronde tot uitgerande voet, elliptisch (omgekeerd-) eirond of ruitvormig. Bloeiwijze aan de voet doorbladerd, cilindrisch of smal piramidaal, dicht behaard en met lange klieren en zeer fijne naaldstekeltjes. Zijtakken afstaand tot opgericht, de onderste 1-14 bloemig, vaak gebundeld. Bloemsteeltjes 11-20 mm lang, dicht grijsviltig-behaard, met

ongelijke tot 2 mm lange klieren en enkele zeer fijne naaldstekels. Kelkklippen teruggeslagen tijdens de bloei, daarna los afstaand, (groen-)grijsviltig en behaard, met klieren en klierstekels. Kroonbladen wit, elliptisch, (8-)9-11 mm lang. Meeldraden langer dan de geelgroene stijlen. Helmhokken kaal. Vruchtbeginsels kaal of in het begin iets kort behaard. Vruchtbodem behaard. Bloeitijd: juli.

Standplaats: Oude bossen, bosranden en houtwallen op zandgrond.

Gelijkende soorten: Voor de verschillen met *Rubus ignoratus* zie boven. *Rubus pedemontanus* Pinkwart heeft een plotseling toegespitst topblaadje. *Rubus picearum* (A.Beek) A.Beek is kaler en heeft veel kleinere omgekeerd eironde of elliptische topblaadjes.

Verspreiding: Het oostelijke gedeelte van de Benelux-landen en in het Rijnland.

Kenmerkende exemplaren: **L**, herb. *A. van de Beek A 978*, Wijster, bij biologisch station, bosrand, 24.7.1978; herb. *Beijerinck*, Hegebos bij Exloo, verz. *W. Beijerinck & A.J. ter Pelckwijk*, 27.6.1950; herb. J.H. Kern & Th.J. Reichgelt, 18801, Grolloërholt, 15.8.1950; 19002, Bos bij huis Echten, verz. *Beijerinck, Ter Pelckwijk & Reichgelt*, 26.7.1951; herb. W.W. Schipper, bos bij Odoorn, 20.7.1906; herb. S.E. de Jongh, Ravensbos bij Haasdal, 4.6.1961. **Herbarium A.S. Troelstra**: 3251, loofbos, landgoed Oldengaarde, Westeinde, gem. Dwingelo, km 219-537 = 16-38-35, verz. *K. Meijer & Troelstra* 19.7.91.

b. *Rubus tereticaulis* P.J. Mueller subsp. *derasifolius* auct non Sudre

Beijerinck² noemt nog een ander taxon uit de serie *Glandulosi*: *Rubus tereticaulis* subsp. *derasifolius* (Sudre) Sudre, Rub. Eur. 196 (1912) = *R. derasifolius* Sudre, Bull. Soc. Bot. Fr. 334 (1905). Ook deze determinatie is onjuist. Omdat het hier slechts om een viertal vindplaatsen in Drenthe en oostelijk Friesland gaat en de soort verder niet is teruggevonden, zien we af van publicatie van een nieuwe naam.

1. A. van de Beek. 1974. Die Brombeeren des geldrischen Distriktes innerhalb der Flora der Niederlande. Meded. Bot. Mus. Herb. Rijksuniv. Utrecht 415: 1-195.
2. W. Beijerinck. 1956. Rubi Neerlandici. Bramen en Frambozen in Nederland. Verh. Der Kon. Nederl. Akad. Van Wetensch., Afd. Natuurkunde, Tweede reeks, deel LI, 1, Noord-Hollandische Uitgeversmaatschappij, Amsterdam.
3. P.J. Müller. 1858. Beschreibung der in Weissenburg am Rhein wildwachsenden Arten der Gattung *Rubus*. Flora 41: 129-140.
4. Th.J. Reichgelt. 1968. Ondergeslacht *Rubus*. In: Heukels - Van Ooststroom, Flora van Nederland, ed. 15. Wolters-Noordhoff, Groningen: 312-322.
5. H.E. Weber. 1985. Rubi Westfalici. Die Brombeeren Westfalens und des Raumes Osnabrück (*Rubus* L., Subgenus *Rubus*). Abh. Westf. Mus. Naturk. 3, 47, Münster.